

Jovan Teokarević:
**Grčke evropske
lekcije**

Vladimir Gligorov:
**Balkanska
tranzicija i
evropska
integracija**

Gordana Lazarević:
**Helenik plan za
Srbiju**

Ambasador Mihalīs
Spinelis: **Nema
"kapija"
za ulazak u EU**

Slobodan G.
Marković:
**Od opustošene
zemlje do lidera na
Balkanu**

**Prioriteti grčkog
predsedništva EU
za Zapadni Balkan**

TEMA BROJA:

BALKAN I EVROPSKA UNIJA *uloga grčkog predsedništva*

Objavljeno kao dodatak
nedeljnika **VREME**
br. 634 od 27. februara 2003.

Povodom usvajanja Ustavne povelje:

“Pozdravljamo usvajanje Ustavne povelje i Zakona o sprovođenju Povelje. Sada očekujemo sprovođenje u delo Povelje, kao i preduzimanje drugih koraka koji će doprijeti funkcionisanju institucija rekonstruisane države. Ovo je važan korak napred u saradnji Srbije i Crne Gore. S posebnim interesovanjem očekujemo primenu Akcionog plana za uspostavljanje jedinstvenog unutrašnjeg tržišta, a obećano je da će to biti do kraja marta ove godine, jer je on ključ za bilo kakav dalji napredak u pregovorima sa EU-om. Takođe očekujemo primenu političkih, ekonomskih i sektorskih reformi i ispunjavanje međunarodnih obaveza koje su takođe ključ za dublje odnose s Evropskom unijom. Mi smo i dalje spremni da vladama pomognemo praktičnim savetima i podrškom u njihovim naporima da svoju državu učine funkcionalnom, da bi mogla da napreduje ka dubljim odnosima sa Evropskom unijom.” (**Havijer Solana**, visoki predstavnik EU-a za spoljnu i bezbednosnu politiku, 6. 2. 2003)

“Verujem da će građani za tri godine zaboraviti šta je to referendum i da će želiti da budu u još većoj državi, u Evropi. Mislim da je to najveći rezultat ovoga što smo uradili.” (**Dragoljub Mićunović**, predsednik Veća građana savezne skupštine, Tanjug, 6. 2. 2003)

“Evropa želi Jugoslaviju, ona zasluhuje i mora da bude u samom centru evropskih integracija, kako u NATO-u tako i u Partnerstvu za mir i Evropskoj uniji. (...) Ukoliko jugoslovenska vlada bude sarađivala sa Haškim tri-

bunalom, onda vidim otvorena vrata prema ostatku Evrope i Partnerstvu za mir.” (**Džordž Robertson**, generalni sekretar NATO-a, izjava za RTS, 2. 2. 2003.)

“Do početka leta biće jasno da li nova država može da funkcioniše ili ne, a u slučaju negativnog ishoda Srbija bi trebalo da započne odvojeni proces ulaska u članstvo EU-a.” (**Miroljub Labus**, potpredsednik savezne vlade, “Reporter”, 4. 2. 2003)

vrednosti.” (**Vojislav Koštunica**, u anketi nedeljnika “Reporter” o srpskom nacionalnom interesu, 4. 2. 2003)

“Sa aprilskog samita Procesa saradnje u Jugoistočnoj Evropi u Beogradu biće poslata jasna poruka Evropskoj uniji, u ime svih zemalja članica Procesa, da te zemlje žele da pojačaju saradnju deleći ciljeve i vrednosti EU-a. Poruka je – mi smo ovde, ima problema, ali je vrlo očigledno

da su sve vlade regiona privržene da pomognu jedna drugoj u približavanju EU-u i da će slediti put ka Evropi i atlantskim integracijama.” (**Goran Svilanović**, ministar spoljnih poslova Srbije i Crne, na konferenciji za novinare u Tirani, Beta, 14. 2. 2003)

“Zna se da se iz slabe, kako unutrašnje tako i spoljne, pozicije pregovara samo o kapitulaciji, baš kao što se zna da i apsolutni prkos i apsolutna snishodljivost mogu doneti samo negativan rezultat. Ako delujemo isključivo pod pritiskom i ako pod pritiskom uvek, bez izuzetka, menjamo stavove, onda će nam se samo na taj način prilaziti. Bolje nam je da se bez pritisaka i saglasno sopstvenim interesima prilagođavamo svetu u kome živimo, pre svega Evropi, kao svojoj kući, predano negujući odnose sa susedima, posebno onima u kojima žive delovi našeg naroda, da ne bismo docnije, pod pritiskom, bili primorani da se potpuno promenimo i izgubimo sebe i svoju tradiciju i

“Nakon konstituisanja države Srbije i Crne Gore naš glavni prioritet je status Kosova. Bez tog rešenja ne može se doneti jedan logičan ustav Srbije niti planirati evropska integracija naše zemlje.” (**Dr Zoran Đinđić**, premijer Srbije, u intervjuu za “Glas Amerike”, 6. 2. 2003)

“Državna zajednica Srbije i Crne Gore nije napravljena da se odloži referendum, nego da je ona put koji je Brisel preporučio kao najbrži za integrisanje Srbije i Crne Gore u Evropu. Ne prihvatiti predlog Brisela značilo bi neprihvatanje najbržeg puta za ulazak u evropske integracije. To bi bilo direktno upereno protiv državnih interesa i Crne Gore i Srbije.” (**Svetozar Marović**, kandidat za predsednika Srbije i Crne Gore, u intervjuu “Politici”, 10. 2. 2003)

“... put do Evrope vodi preko Ustavne povelje.” (**Mauricio Masari**, šef Misije OEBS-a u Beogradu, Tanjug, 29. 1. 2003)

“Jaka antievropska orijentacija pojedinih parlamentarnih stranaka onemogućava ne samo donošenje strategije za ulazak u EU već i političkog konsenzusa o pridruživanju Uniji.” (**Miroslav Filipović**, predsednik Odbora za evropske integracije savezne skupštine, na razgovoru o proširenju EU-a u Evropskom pokretu, 11. 2. 2003)

“U ovom momentu gotovo je izvesno da će naredni krug proširenja Evropske unije obuhvatiti zemlje Zapadnog Balkana. (...) Model regionalne saradnje jedan je od osnovnih principa i test koji zemlje ovog regiona treba da prođu.” (**Erhard Busek**, specijalni koordinator Pakta za stabilnost, u toku boravka u Beogradu, Fonet, 10. 2. 2003)

“Reći samo da je naš cilj ulazak u Evropsku uniju zvuči samo kao lista lepih želja. To nije nacionalna politika, to ne može da bude ni cilj, jer je i to u suštini jedno sredstvo. Ulazak ili približavanje Evropi, ili članstvo u EU-u, treba da bude sredstvo da bi se postigao jedan stepen ukupne nacionalne emancipacije koji su dostigli nacije i države članice EU-a.” (**Milan St. Protić**, potpredsednik DHSS-a, u pomenu-toj anketi “Reportera”)

Grčke evropske lekcije

Kao prva članica EU-a sa Balkana, Helenska republika je razbila mit o predodređenosti regiona da zauvek ostane evropska periferija

PIŠE:
DR JOVAN TEOKAREVIĆ

Grčka je zemlja koja nam je od svih članica Evropske unije po mnogo čemu najbližija. Može se slobodno pretpostaviti da će i efekti evropske integracije naše zemlje takođe ličiti na iskustva koje Grčka ima sa Evropskom zajednicom/Unijom od 1961.

godine kada je sa EEC potpisala sporazum o pridruženom članstvu, odnosno od 1981. godine kada je postala deseta po redu članica tog danas sve manje ekskluzivnog kluba.

Navedimo nekoliko najvažnijih evropskih lekcija koje Grčka nudi i nama i Balkanu, pa i Evropskoj uniji. Kao prva i zasad jedina država članica sa Balkana, Grčka je svojevremeno napravila presedan i razbila mit o navodnoj istorijsko-kulturnoj predodređenosti ovog regiona da večno ostane zaostala i zatucana evropska periferija. Ako pre dve decenije to i nije bilo sasvim jasno, danas sa sigurnošću možemo da kažemo da su one političke snage u Grčkoj koje su u to vreme insistirale na evropskoj opciji za svoju zemlju odradile i dobar deo posla ostalih balkanskih naroda. Ukorenjivanje Evropske unije na Balkanu početkom 80-ih godina prošlog veka imaće dugotrajno pozitivno dejstvo, bez obzira na sve balkanske – i grčke – antievropske epizode koje su se u međuvremenu dogodile.

U sadašnjim okolnostima, kada se perspektiva evropske integracije prvi put realno ukazuje i ostalim balkanskim nacijama, Helenska republika je – često i protiv svoje volje – uzor susedima, ili u najmanju ruku potvrda da se isto toliko, ako ne i više, u evropskom poslu može postići i drugde. Iz istih razloga Grčka je i jedan od najvećih uspeha Unije, a mi sa našim susedima takođe imamo uslove da to isto postanemo u deceniji koja je pred svima nama.

Drugo, kao država drugačijeg kulturnog i civilizacijskog nasleđa u odnosu na većinu iz EU-a, Grčka je, bogateći sebe modernim evropskim sadržajima, istovremeno bogatila i evropski kulturni i politički prostor. S njom, kao sastavnim i nerazdvojn timer delom, Evropska unija je na delu pokazala da je njena politika "otvorenih vrata" kamen temeljac jednog

novog ustrojstva Starog kontinenta.

Treće, najviši dometi evropskog iskustva Grčke dostignuti su tek posle prve polovine prošle decenije, kada je helenski glas u EU-u prestao da štrči po starim pravilima i inerciji. Umesto toga, Atina je – na korist svih – odabrala da ne snižava jačinu glasa, već da ga iznutra usklađuje sa evropskim partnerima, da bi sazvučje bilo što bolje, a efekti zajedničkih odluka što jači i trajniji. Zato i danas treba podržati opredeljenje Grčke da ne bude sponzor pojedinih država i nacija u okruženju, već da u Evropskoj uniji insistira da EU bude sponzor svih nas, odnosno najviše onih koji su u evropskim integracijama najuspešniji. Grčka jeste i biće na mnogo načina balkanska kapija u EU, ali će u tome biti uspešna samo ako ostane verna ovoj novoj politici.

Četvrta pouka tiče se sposobnosti korišćenja ambijenta Evropske unije za jačanje sopstvenih političkih institucija i za konsolidovanje demokratije nakon diktature. Teško da bi demokratija u Grčkoj imala tako veliku šansu posle tzv. pukovničkog režima bez podsticaja i potpore iz Brisela. Pozitivno zračenje iz istog smera je, takođe, ranije duboko podeležene političke aktere ujedinilo oko ideja demokratije i evropske integracije. Socijalisti, koji su zajedno sa komunistima svojevremeno demonstrativno izašli iz parlamenta za vreme ratifikacije sporazuma sa EU-om, danas, posle potpunog preobražaja, ambiciozno predsedavaju Unijom. Oni ne samo da dele ciljeve evropske opcije sa drugom stranom grčkog političkog spektra već su i simbol novih domaćih i međunarodnih uspeha Atine.

Peta stvar koju bismo mogli da baštinito iz grčkog evropskog iskustva tiče se odnosa

prema susedima sa kojima postoje dugi i naizgled nerešivi konflikti. Poput osnivača Evropske zajednice, Grčka je pre nekoliko godina počela da koristi evropski kontekst za prevazilaženje nasleđenih sukoba koji su i region i Evropu predugo opterećivali i zaustavljali u razvoju. Upravo ona je, naime, postala ključni zagovornik ulaska Turske u Evropsku uniju. Uvidevši da bi svako drugo rešenje bilo manje delotvorno i za obe zemlje i za kontinent, Grčka – suprotno mnogim starim članicama Unije – smelo promoviše evropski put za Tursku, poručujući nam da to treba da postane politika i naše zemlje i naših suseda.

Tako je omogućeno da decenijama star problem podeljenog Kipra najzad počinje da se rešava. Za sve sporne teritorije na Balkanu gotovo i da nema drugog recepta osim ovog: potrebna je nova, evropska perspektiva, ali ona je nedovoljna bez inovativnosti i uzajamnih ustupaka, dolaženja na miran način do zajednički prihvatljivih rešenja. To je, pored ostalog, i jedna od najboljih definicija Evropske unije, odnosno opisa njenog istorijskog doprinosa.

Najzad, od našeg nekadašnjeg suseda i sadašnjeg važnog partnera u evropskim integracijama možemo naučiti i kako jedna nerazvijena zemlja zakasnele demokratije može da se preobrazi u ekonomskog i političkog lidera regiona. Formula za uspeh krije se upravo u članstvu u evroatlantskim integracijama.

Evropski okvir je, naravno, samo pretpostavka za modernizaciju i ekonomski razvoj, što je Grčka možda mogla i više da iskoristi, ali je i to deo lekcije ako hoćemo da se i za nas jednog dana, kao i za nju sada, kaže da smo od balkanske zemlje u Evropi postali evropska zemlja na Balkanu.

Autor je direktor Beogradskog centra za evropske integracije

Uporedna tranzicija

Balkanske zemlje su odabrale strategiju "tranzicije i reforme u uslovima balkanizovane državnosti i odložene ili delimične demokratizacije" umesto uspješnije srednjoevropske "prvo demokratija, posle ekonomska tranzicija"

PIŠE:
PROF. VLADIMIR
GLIGOROV

Koliko zaostaje Balkan? Kada je reč o tranziciji u poslednjih desetak godina, tri vrste kriterijuma su najvažnije: politički, institucionalni i privredni. Oni su važni i pri ocenjivanju pripremljenosti za članstvo u Evropskoj uniji. Ovde se oni ne mogu razmatrati detaljno, stoga će samo biti reči o nekim

najopštijim poređenjima između nekih zemalja Srednje Evrope i zemalja bivše SFR Jugoslavije, s tim da će Slovenija biti pripisana prvoj, a ne drugoj grupi.

BALKANIZACIJA: Poređenje nivoa političke razvijenosti je najjednostavnije zato što su sve zemlje Srednje Evrope pozvane da pristupe Evropskoj uniji, što znači da se ceni da su to stabilne demokratije. Ni za jednu bivšu jugoslovensku državu, osim Slovenije, to se ne može reći. Zapravo, sa izuzetkom Hrvatske, ni za jednu se ne može reći da je država u punom smislu te reči. Ovo je tako zato što je u Srednjoj Evropi usvojena strategija tranzicije koja se može opisati jednom rečenicom: "prvo demokratija,

posle ekonomska tranzicija".

U dva slučaja to je podrazumevalo stvaranje novih država. U slučaju Slovenije, secesija je viđena kao način da se obezbede demokratski razvoj i ekonomske reforme. Kada je, opet, reč o Češkoj i Slovačkoj, mirno razdvajanje viđeno je kao uslov političke i privredne tranzicije. U drugim zemljama bivše Jugoslavije nasilno menjanje granica smatralo se važnijim od demokratije, a to je za rezultat imalo balkanizaciju tog prostora, što će reći stvaranje zavađenih političkih entiteta sa krnjom državnošću. Kasnije je, bar verbalno, usvojena strategija da se kroz privredne reforme dođe i do državnosti i do demokratije. Usled toga, i izgradnja državnosti i demokratizacija još su neostvareni zadaci.

Recimo, Srbija još nije imala nijedne stvarno demokratske izbore. Crna Gora je imala nekoliko parlamentarnih izbora, ali ne i demokratsku promenu vlasti. U Makedoniji se privrženost slobodnim izborima još nije stabilizovala, a u Bosni i Hercegovini i na Kosovu postoje konstitucionalni razlozi koji ograničavaju ili onemogućavaju demokratizaciju. Konačno, Hrvatska je na samom početku procesa demokratizacije jer je imala samo jedne stvarno slobodne izbore sa promenom vlasti.

U tom kontekstu, strategija bivših jugoslovenskih država je možda: "tranzicija i reforma u uslovima balkanizovane državnosti i odložene

ne ili delimične demokratizacije". Ovakva strategija do sada nije dala baš najbolje rezultate, pre svega jer je vlastima nedostajala potrebna legitimnost. Tranzicija je radikalna promena čitavog sistema i zato je demokratska legitimnost izuzetno važna. U svakom slučaju, evropska integracija je nemoguća ako zemlja nije uspešla da izgradi stabilan demokratski sistem.

VLADAVINA PRAVA: Demokratizacija kasni zbog balkanizacije, a ova opet utiče na nedostatke u vladavini prava. Zemlje nastale iz bivše Jugoslavije i nadalje se suočavaju sa najosnovnijim ustavnim problemima. Srbija i Crna Gora su zaokupljene veoma složenim procesom donošenja ustava, Bosna i Hercegovina i Kosovo imaju ustave ili ustavne okvire koje su im drugi napisali, Makedonija je upravo prošla kroz veoma značajnu ustavnu reformu, a Hrvatska još trpi prigovore kada je reč o ustavnom garantovanju prava manjina.

Kako postoje problemi sa ustavima tako postoje i problemi sa drugim aspektima vladavine prava. Važno je istaći da je pravna sposobnost neke zemlje od izuzetnog značaja za integraciju u Evropsku uniju zato što je harmonizacija pravnih propisa najvažniji instrument evropske integracije. Ukoliko neka zemlja ne može da uspostavi stabilan i efikasan pravni sistem, veoma je teško očekivati da bi ona mogla da se nada da će postati članica Evropske unije.

Pravna stabilnost i efikasnost imaju i velik privredni značaj. One se cene na različite načine, a ovde će samo biti prikazane ocene Evropske banke za obnovu i razvoj (EBRD) iz Londona. Tabela 1 upoređuje zemlje Jugoistočne sa zemljama Srednje Evrope.

Tabela 1 omogućuje da se uporede zemlje bivše Jugoslavije sa ostalim zemljama u Jugoistočnoj Evropi, a i jedne i druge sa zemljama Srednje Evrope. Može se videti da zemlje bivše SFRJ zaostaju i za drugim zemljama Jugoistočne Evrope i za srednjoevropskim. Ovo zaostajanje je manje kada je reč o poslovnom pravu nego o finansijskim propisima. Recimo, Srbija i Crna Gora ne stoji bolje ni od jedne druge skupine zemalja kada je reč o poslovnom pravu, dok su njeni – uglavnom vrlo rđavo ocenjeni – finansijski propisi nešto bolji od albanskih i bolji od izuzetno rđavih propisa u Bosni i Hercegovini. Srbija i Crna Gora, međutim, znatno zaostaje za Bugarskom i još više za Rumunijom, koje su doduše uporedive sa većinom zemalja Srednje Evrope.

Zanimljivo je da je u mnogim slučajevima došlo do pogoršanja u 2002. godini. Tako su, recimo, u Srbiji i Crnoj Gori ocene bolje u 2001. u obema kategorijama, a tako je i u većini zemalja bivše Jugoslavije, kojima se u tome izgleda pridružuje i Slovenija. U nekim slučajevima to je verovatno rezultat bolje informisanosti, budući da u slučaju zakonitosti uvek valja voditi računa o raskoraku između onoga šta u zakonu piše i onoga što zakon zaista jeste. U

	Poslovno pravo						Finansijski propisi					
	opšta ocena		obuhvat		efikasnost		opšta ocena		obuhvat		efikasnost	
Albanija	3	2+	3	2+	3	2	1+	2-	2	2	1	2-
BiH	3	2-	3	1+	3	2	1	1+	1	1+	1	1
Bugarska	4-	4-	4-	4	4	4-	3	3	3	3	3	3
Hrvatska	3+	4-	3+	4-	3+	4-	2	3	3	3	2-	3
Makedonija	3+	4-	3+	3+	4-	4-	3-	3	3-	3+	3-	2
Srbija i CG	3	3+	3	3+	3	3	2-	3-	2	3+	2-	2
Rumunija	4-	4	4-	4	4	4	3+	3+	4-	4	3	3
Češka	4-	3	4-	3	4-	3	3	3+	3+	3+	3	3
Mađarska	4-	4-	4-	4-	4-	4-	3+	4-	3+	4-	4-	4-
Poljska	3+	3+	3+	4-	4-	3	3+	3+	4-	4	3+	3
Slovačka	3+	3+	3	3+	3+	3+	3-	3	3	3	2+	3
Slovenija	3+	4-	3+	4-	4-	4	3	4-	3+	4	3	4-

1 je najgora ocena, 4+ je najbolja. U prvoj koloni je 2002. a drugoj 2001. god.

tabela 1

svakom slučaju, zaostajanje zemalja bivše Jugoslavije je nesumnjivo.

TROŠKOVI I POLITIKA:

Troškovi koje je donela balkanizacija nisu mali. Takođe, troškovi uslovljeni sra- tegijom reformi koje se ne oslanjaju na demokratiza- ciju takođe nisu mali. Njih nije lako jednostavno pri- kazati, tako da ćemo ovde dati samo dva poređenja. Jedno je o razvoju proiz- vodnje u zemljama bivše Jugoslavije i Srednje Evro- pe a drugo o politici refor- mi u kontekstu različitih strategija tranzicije.

Ako se uporede nivoi razvijenosti (tabela 2), izra- ženi u bruto domaćem pro- izvodu po glavi stanovni- ka (BDP), vidi se da su zemlje bivše Jugoslavije, sa izuzetkom Hrvatske, znatno nerazvijenije od zemalja Srednje Evro- pe. U proseku, u 2001. u osam zemalja Jugoistočne Evrope (JIE) BDP po glavi stanovnika je oko 35 odsto onoga u Srednjoj Evropi.

Stvari stoje nešto bolje kada se poredi BDP po glavi stanovnika sa kupovnom moći, ali su raz- like i dalje prilično velike. Posebno loše stoje Bosna i Hercegovina i Srbija i Crna Gora, koje su se izjednačile sa Albanijom.

Lako je videti zašto je tako, ako se uporede stope rasta u devedesetim godinama. Recimo, BDP Albanije rastao je u proseku po stopi od 1,5 odsto godišnje a BDP Srbije i Crne Gore smanji- vao se po stopi od nešto iznad 6 odsto u perio- du između 1991. i 2001. U stvari, sa izuzetkom već pomenute Albanije i Bosne i Hercegovine (podaci su samo za period posleratnog oporav- ka), sve druge zemlje Jugoistočne Evrope imaju negativnu prosečnu stopu rasta u devedesetim godina, za razliku od zemalja Srednje Evrope (SE) koje sve imaju pozitivnu stopu rasta. Pokazate- lji su bolji u poslednjih nekoliko godina, mada je to poboljšanje još pod znakom pitanja u Bosni i Hercegovini i Srbiji i Crnoj Gori. U Makedoni- ji je politička kriza dovela do znatnog pogorša- nja stanja u privredi.

Još je izrazitija razlika kod industrijske pro- izvodnje. Podaci za Albaniju i Bosnu i Hercego- vinu nedostaju, ali su sigurno izuzetno loši, a u ostalim zemljama Jugoistočne Evrope indus- trijska proizvodnja praktično je prepolovljena u deceniji tranzicije. U zemljama Srednje Evro- pe stanje je mnogo bolje, a u Poljskoj i Mađar- skoj industrijska proizvodnja doživela je znatan

Osnovni indikatori JIE-8 i SE-5, 2001									
	Stanovništvo	BDP	BDP/ capita	BDP/ capita	BDP rast, realan, u %				Industrija
	Hiljade	u USD mn	USD po ER	USD po PPP	1991-2001	2001	2002	2003	1989=100
					Prosek	WIIW predviđanje			2001
Albanija	3435	4186	1219	.	1,5	6,5	6	6	.
Bosna i Hercegovina	3750 ¹⁾	4618	1231	.	26,3 ⁵⁾	5,6	3	3	.
Bugarska	7929	13557	1686	7650	-1,6	4,0	4,3	4,5	50.5
Hrvatska	4381	20263	4625	9660	-0,9	3,8	4,5	4	60.3
Makedonija	2041	3426	1674	6400	-1,3	-4,6	0	2	45.9
Moldavija	3640	1478	406	2110 ⁴⁾	-8,6	6,1	5,9	.	.
Rumunija	22456	39714	1772	6180	-1,1	5,3	4,5	4	53.7
Srbija i Crna Gora ²⁾	8319	10500 ³⁾	1260	3000	-6,2	5,1	3	4	38.6
JIE-8	55951	97741	1747	.	.	.	.	.	.
Češka	10280	56728	5514	15170	0,4	3,3	2,6	2,8	87.2
Mađarska	10195	51917	5092	12960	1,0	3,7	3,3	3,8	142.0
Poljska	38632	176256	4561	9890	3,4	1,0	1,3	2	129.6
Slovačka	5379	20462	3804	12660	0,8	3,3	4,2	3,5	95.5
Slovenija	1990	18810	9443	17740	2,0	3,0	3	3,3	82.6
SE-5	66476	324175	4875	11630	2,1	2,2	2,2	2,7	115.3

tabela 2

1) Ne uključuje izbeglice 2) Ne uključuje Kosovo i Metohiju, 3) WIIW procena, 4) Godina 2000, 5) 1994-2001
ER = kurs, PPP = kupovna snaga - procena WIIW. Izvor: Nacionalna statistika i WIIW procene

uspon u procesu tranzicije. Takođe – to se ne vidi iz ovih podataka – u drugoj polovini devedesetih godina došlo je do oporavka u Hrvat- skoj, dok se to za druge zemlje bivše Jugoslavi- je ne može baš reći.

Posebno zanimljivo je poređenje rasta izvoza. Samo od 1995. godine Češka, Slovačka i Poljska povećale su izvoz za oko dva i po puta, Mađar- ska za nešto manje od četiri puta, a Slovenija za nešto manje od dva puta. U Jugoistočnoj Evro- pi sličan rezultat postigla je samo Rumunija, dok zemlje bivše Jugoslavije imaju znatno sla- bije rezultate. Može se, sa malo preterivanja, reći da je izvoz uglavnom stagnirao. Štaviše, za čitavu Srednju Evropu moglo bi se reći da posta- je region koji zasniva svoj privredni razvoj na rastu izvoza, dok je nedostatak konkurentno- sti verovatno najvažnija karakteristika zema- lja bivše Jugoslavije. Konačno, kakav je uticaj različitih politika tranzicije? Ovde valja upore- diti dve već pomenute strategije i potom neke razlike u primeni tih strategija.

Strategija koja se oslanjala na demokradi- ju omogućila je da tranzicija postane praktič- no najznačajniji politički cilj. To ne znači da je obezbeđen konsenzus ili da je nestala politička konkurencija, ali su ipak izbegnuti sporovi koji još dominiraju u političkoj javnosti u balkani- zovanim zemljama. To je omogućilo i veoma brzo potpisivanje sporazuma o pridruživanju

Evropskoj uniji, koji sadrže obostranu obavezu da se ispune uslovi za puno članstvo.

Kada je reč o samoj tranziciji, prvobitno vero- vanje da se ona može obaviti u veoma kratkom roku napušteno je relativno brzo jer je reč o pro- cesu koji ne može baš previše da se ubrza. Ono što je moglo i moralo da se uradi brzo – libera- lizacija i makroekonomska stabilizacija – to je i učinjeno. Sve ostale reforme vodile su raču- na i o oporavku proizvodnje i o konkurentno- sti privrede. Usled toga postoje velike razlike u tome šta se gde činilo, s obzirom na to da su problemi sa kojima su se ove zemlje suočava- le bili različiti.

U zemljama bivše SFRJ demokratizacija je odložena zarad balkanizacije, a reforme su više vodile računa o održivosti vlasti nego o održi- vosti tranzicije i posebno privredne aktivnosti. Usled toga povremeno se pojavi veća reform- ska preduzimljivost, posle koje sledi popušta- nje populizmu. Slična politika u prvoj polovi- ni devedesetih koštala je Bugarsku i Rumuniju mesta među novim članovima Evropske unije, a Hrvatsku kandidature za članstvo. U drugim zemljama bivše Jugoslavije cena je mnogo veća, i još raste zato što je populizam i dalje veoma realna politička opcija. ■

Autor je istraživač u Bečkom institutu za međunarodna ekonomska istraživanja (WIIW) i član Saveta BeCEI-a

Prioriteti za Zapadni Balkan

Preuzimajući predsedavanje Evropskom unijom januara ove godine, Grčka je istakla da će Balkan biti njen ključni prioritet, što je objavila i u posebnom dokumentu. Uzimajući u obzir odluke za proširenje iz Kopenhagena i znatan napredak ostvaren u regionu, ali i njegove slabosti, važno je za EU da zadrži Balkan pri vrhu svojih aktivnosti. Unija mora ubrzano da preuzme vodeću ulogu u regionu u podršci stabilnosti, razvoju i integraciji. Evropska budućnost, sa članstvom u EU kao krajnjim ciljem, mora biti vidljiva i uverljiva za narode regiona. Sa svoje strane, zemlje Zapadnog Balkana moraću da preuzmu i primene obaveze iz procesa stabilizacije i pridruživanja. Napredak na putu ka Evropi biće rezultat njihovih sopstvenih napora i rezultata.

Grčko predsedništvo postavilo je sledeće prioritete za svoj rad na Zapadnom Balkanu:

1. MIR, STABILNOST I DEMOKRATSKI RAZVOJ. Podrška primeni Rezolucije 1244 Saveća bezbednosti Ujedinjenih nacija o Kosovu, Dejtonskog, Ohridskog i Beogradskog sporazuma. Okončati sukobe, podsticati nacionalnu i versku toleranciju, suzbiti nacionalizam. Održati bezbednosno prisustvo, ubrzati povratak izbeglica. Potvrditi vodeću ulogu EU-a u regionu i održati

Predsedavajući Evropske unije	
ZEMLJA	GODINA
Austrija	1998. jul – dec
Nemačka	1999. jan – jun
Finska	1999. jul – dec
Portugalija	2000. jan – jun
Francuska	2000. jul – dec
Švedska	2001. jan – jun
Belgija	2001. jul – dec
Španija	2002. jan – jun
Danska	2002. jul – dec
Grčka	2003. jan – jun
Italija	2003. jul – dec

Balkan na vrhu političkog dijaloga između EU-a i SAD.

2. NASTAVAK PROCESA STABILIZACIJE I PRIDRUŽIVANJA (PSP) ZA PET ZEMALJA. Podstaci nastavak procesa ratifikacije sporazuma o stabilizaciji i pridruživanju sa Hrvatskom i BJRM i, u saradnji sa Evropskom komisijom, postići napredak u pregovorima sa Albanijom i nastaviti sa studijama o izvodljivosti za SRJ i Bosnu i Hercegovinu. Pratiti poštovanje uslova i podstaci reforme.

3. RAZVOJ PSP-A I NJEGOVO PRILAGOĐAVANJE NOVOM OKRUŽENJU NAKON PROŠIRENJA. Podržati PSP kao kamen temeljac politike EU-a u regionu. Obogatiti ga saznanjima prikupljenim iz procesa proširenja, radi jačanja napora okrenutih priključivanju. Potvrditi da se neće zahtevati nikakve dodatne ugovorne obaveze ili sporazumi u prelaznom periodu od uspešnog ispunjenja obaveza preuzetih iz PSP-a i priključivanja EU-u. Napredak svake zemlje biće praćen ponaosob, samo na osnovu njenih sopstvenih postignuća. Uvesti ekonomsku i socijalnu koheziju u politiku EU-a u regionu. Preispitati prioritete CARDS programa i odgovarajuću primenu načela uslovljenosti iz tog programa, kao i autonomnih trgovinskih mera (ATM) na osnovu predstojećih ocena Evropske komisije o efikasnosti i koherentnosti instrumenata PSP-a.

4. POKRETANJE PROCESA EVROPSKE INTEGRACIJE BALKANA. Ustanoviti novi politički forum koji će pojačati jasnost PSP-a i politički ga upotpuniti, dajući jasan javni signal o privilegovanom odnosu zemalja uključenih u PSP i Evropske unije i promovišući regionalnu političku saradnju. Očekuje se da Samit EU-a i Zapadnog Balkana u Solunu pruži potreban podstrek ovom nastojanju.

5. USREDSREĐIVANJE NA SPECIFIČNA HORIZONTALNA PITANJA OD VAŽNOSTI ZA REGION. Osigurati praćenje i sporovođenje odluka donesenih na Londonskoj konferenciji o organizovanom kriminalu, kao i drugih inicijativa u oblasti policijske i pravosudne saradnje u regionu. Istražiti načine za rešavanje problema izbeglica, osigurati zaštitu i obnovu istorijskih

Poruka grčkog predsedništva 2003

Naša Evropa: Zajednička budućnost u zajednici vrednosti

Poruka četvrtog grčkog predsedništva EU-a, pod motom **“Naša Evropa: zajednička budućnost u zajednici vrednosti”**, govori o tome da Evropa pripada svim evropskim narodima, bez izuzetaka, i da svaki od njih učestvuje u zajedničkoj budućnosti, čiju viziju donosi proces proširenja Evropske unije. “Naša Evropa” je poziv novim članicama, koje prolaze kroz proces brze društvene, političke i ekonomske tranzicije, da dele zajedničke vrednosti EU-a kao što su prava građana na bezbednost, demokratiju i bolji kvalitet života.

Pet glavnih (opštih) prioriteta, ili izazova, za vreme grčkog predsedavanja Unijom su, dakle: (1) **dalje proširenje EU-a**, koje “briše veštačke podele unutar Evrope i ujedinjuje društva i nacionalne ekonomije koje su decenijama opstajale kao potpuno različiti sistemi”;

(2) **nastavak primene Lisabonske strategije** za stvaranje jače, konkurentnije i dinamičnije evropske ekonomije koja će promovisati održiv razvoj sa više boljih radnih mesta i jačom socijalnom kohezijom; (3) **imigraciona politi-**

ka; (4) prva sveobuhvatna **rasprava o budućnosti Evrope**, na osnovu predloga Konvencije i (5) spoljna politika usmerena na **očuvanje mira i demokratije**, posebno na Balkanu.

Sva grčka predsedavanja Evropskom unijom

Prvo: jul–decembar 1983. godine

Drugo: jul–decembar 1988. godine

Treće: januar–jun 1994. godine

Četvrto: januar–jun 2003. godine

i verskih spomenika i prikupljanje lakog oružja. Unaprediti regionalnu saradnju na poljima energetike i infrastrukture u celini. Povećati podršku kroz investicije, sa posebnim osvrtnom na smanjenje nezaposlenosti. Nastaviti promociju slobodne trgovine, uključujući i biletaralne ugovore o slobodnoj trgovini.

6. PROMOCIJA REGIONALNE SARADNJE I INICIJATIVA U JUGOISTOČNOJ EVROPI. Pratiti izveštaj o napretku Pakta za stabilnost i preispitati njegove izgleda za budućnost. Podržati regionalne inicijative za saradnju i povećanje zajedničkog prisustva u regionu, posebno Proces saradnje u Jugoistočnoj Evropi (SEECp). Izbegavati aktivnosti koje se preklapaju.

Pokretanje Procesu evropske integracije Balkana

Mehanizmi za pojačan politički dijalog i regionalnu saradnju treba da budu dalje razvijani kroz novu političku šemu Procesu evropske integracije Balkana, napravljenu nakon uspeha Zagrebačkog samita iz novembra 2000. i zaključaka Saveta za opšte poslove EU-a iz maja 2002, zasnovanu na idejama Komisije. U okviru Procesu evropske integracije Balkana može da se održava redovan kontakt između predsednika država ili vlada zemalja regiona i njihovih kolega iz EU-a. Slični sastanci mogu se održavati na nivou ministara inostranih poslova, dok se ministri iz drugih oblasti mogu sastajati po potrebi.

Proces evropske integracije Balkana treba da uputi jasan signal javnosti o posebnoj i sveobuhvatnoj prirodi povlašćenog odnosa između Evropske unije i zemalja obuhvaćenih PSP-om, kao i o obavezi tih zemalja PSP-a da dalje jačaju i produbljuju regionalnu saradnju.

OLIMPIJADA 2004 U ATINI: PRIMIRJE U VREME IGARA

Razlog pokretanja ovog procesa jeste da se dâ politički okvir podrške za praćenje i preispitivanje ciljeva PSP-a kroz:

– Diskusiju o ključnim pitanjima, na poljima poput spoljne politike, pravosudne i saradnje u oblasti unutrašnjih poslova, sa posebnim naglaskom na borbu protiv organizovanog kriminala, trgovine ljudima i korupcije u sferi energetike, infrastrukture i ekonomskog razvoja;

– Upoznavanje zemalja obuhvaćenih PSP-om sa glavnim pravcima razvoja u EU-u, uključujući i institucionalna pitanja, i njihovo uključivanje u te procese;

– Uspostavljanje jedinstvenog evropskog okvira u kojem će se razmatrati regionalna i međunarodna pitanja, u bliskoj saradnji sa ostalim relevantnim međunarodnim akterima;

– Jačanje političke prisutnosti PSP-a i EU-a u

Jugoistočnoj Evropi, kao i kredibilitnosti evropske budućnosti Zapadnog Balkana;

– Širenje razumevanja procesa pridruživanja iz perspektive kandidovanja i konačnog pridruživanja EU-u;

– Jačanje regionalne saradnje i “regionalne svojine” nad PSP-om.

Proces stabilizacije i pridruživanja (PSP) trebalo bi da bude obogaćen elementima “pozajmljenim” iz procesa proširenja. Ti elementi mogu uključivati:

– Dalji razvoj “institucija blizanaca”, kroz koje zemlje obuhvaćene PSP-om mogu da koriste ekspertize administracija zemalja članica kao pomoć u izgradnji institucija i u usklađivanju sa zakonodavstvom EU-a;

– Veće učešće zemalja obuhvaćenih PSP-om u programima Zajednice;

– Mehanizam kroz koji bi se, u odgovarajuće vreme, sproveo pregled nacionalnog zakonodavstva i njegove usklađenosti sa zakonodavstvom EU-a, u konsultaciji sa Komisijom;

– Jačanje i dalji razvoj postojećih mehanizama za nadzor nad sprovođenjem obaveza zemalja obuhvaćenih PSP-om, kako bi usvojile osnovne elemente EU *acquiija* i približile se standardima Unije na drugim poljima;

– Pomoć u kontroli i upravljanju granicama, na osnovu iskustava i ekspertiza iz procesa proširenja. ■

Grčka i Evropska unija – statistika

Izvor: Evropska komisija, OECD

Osnovni socioekonomski pokazatelji	Grčka	EU – 15
Broj stanovnika od ukupnog broja žitelja EU	2,79	100
BDP po stanovniku u odnosu na EU	69,7	100
Poresko opterećenje kao procenat BDP	43	46,4
Izdaci za zdravstvo kao procenat BDP	8,3	9,3
Izdaci za vojsku kao procenat BDP	6,2	2,1
Prosečan broj radnih sati u nedelji	46,7	42,1
Potrošnja cigareta po osobi	3218	1646
Privatni automobil na 1000 stanovnika	224	447
Smrtni ishod saobraćajnih nesreća na 100.000	34	17,7

Evropski podsticaj iz Soluna

Andreas Loverdos, zamenik grčkog ministra spoljnih poslova i glavni koordinator Programa ekonomske obnove Balkana: Helenik plan je podrška demokratizaciji regiona i poziv međunarodnim investitorima

Grčka vlada je predložila, a nacionalni parlament prošle godine usvojio petogodišnji Program ekonomske obnove Balkana od 2002. do 2006. godine, kojim je predviđeno da se 550 miliona evra iz državnog budžeta izdvoji za pomoć privrednom razvoju Jugoslavije (odnosno Srbije i Crne Gore), Bugarske, Rumunije, Makedonije, Albanije i BiH. Novac će biti dostupan u godišnjim ratama, čija se visina određuje na osnovu konkretnih namena. Sa svakom od navedenih zemalja Grčka je potpisala bilateralne sporazume o korišćenju sredstava iz Programa.

Ovaj program, poznatiji kao Helenik plan za Balkan, najbolje pokazuje koliko je ozbiljno Grčka shvatila svoju novu ulogu na jugoistoku Evrope, koja se – kako je u više navrata objasnio i šef diplomatije ove zemlje Georgios Papandreu – sastoji u jačanju regionalne stabilnosti i demokratskih institucija, ekonomske saradnje i obnove, povezivanju Balkana sa širom međunarodnom zajednicom i, posebno, njegovom postupnom integracijom u Evropsku uniju.

Nova uloga Grčke na Balkanu

Članstvom Grčke u Evropskoj uniji, evrozoni i NATO-u nije umanjeno njeno interesovanje za Balkan. Naprotiv, ona je time dobila dodatnu odgovornost i novu ulogu u regionu: da podrži i pomogne evropsku orijentaciju svojih regionalnih suseda – objašnjava Andreas Loverdos, zamenik ministra spoljnih poslova Grčke i glavni koordinator Helenik plana za Balkan. U razgovoru sa novinarima u Solunu, on je istakao da je grčka vlada veoma ponosna na ovu inicijativu koju je njegova zemlja pokrenula u regionu, potvrđujući da će Balkan biti jedan od najvažnijih prioriteta i tokom grčkog predsedavanja EU-om.

“Uvereni smo da će Balkan postati stabilno područje uspešne dobrosusedske saradnje, mira i napretka u Evropi. Verujemo u zajedničku budućnost za sve žitelje balkanskih zemalja”, rekao je Loverdos.

Grčka vlada je u Solunu, inače središtu

svih programa regionalne saradnje Grčke sa zemljama Jugoistočne Evrope, osnovala poseban Monitoring komitet koji će, u tesnoj saradnji sa Industrijskom komorom severne Grčke, Privrednom i industrijskom komorom Soluna, Udruženjem izvoznika severne Grčke i drugim agencijama, nadgledati ostvarivanje Programa i davati stručne procene specifičnih projekata koje, uz pomoć ovih sredstava, pokreću vlade država korisnica. Finansiranje projekata ići će preko pet velikih grčkih banaka već prisutnih u regionu.

Dva najvažnija principa u organizaciji i primeni Programa jesu efikasnost i transparentnost. Prvi garantuje da će sredstva zaista

dospeti do svih šest balkanskih zemalja, kako je i planirano, i biti upotrebljena na najbolji mogući način za ekonomski razvoj i jačanje stabilnosti regiona. Potonji podrazumeva da će biti ispoštovane sve procedure i propisani uslovi, kako bi se onemogućile korupcija i zloupotrebe.

Prvi projekat u Sarajevu

Prvi projekat finansiran iz Helenik plana za Balkan jeste rekonstrukcija zgrade Zajedničkih institucija Bosne i Hercegovine u Sarajevu (nekada se tu nalazilo republičko izvršno veće), objekta koji je 1992. godine stradao u građanskom ratu u srcu Balkana. Prvi je jednostavno zbog toga što je vlada BiH najbrže odgovorila na grčku inicijativu, ali ne može se izbeći izvesna simbolika u činjenici da, sa grčkog stanovišta, početak obnove Balkana počinje sa mesta gde je počelo i njegovo poslednje veliko razaranje.

Kao jedan od najvažnijih rezultata svog Programa za ekonomsku obnovu Balkana grčka vlada vidi dolazak novih investitora i poslovnih partnera, banaka i donatora, čim shvate kakve potencijale nudi ovo tržište, koje bi uskoro moglo da postigne punu političku i ekonomsku stabilnost i da se poveže u jedinstvenu zonu slobodne trgovine sa 60 do 65 miliona potrošača. Tako bi vrednost novca koji bi se slilo u region višestruko nadmašila početnih 550 miliona evra iz Programa.

Helenik plan je pre svega izraz namere da Grčka pomogne narodima regiona da nauče da žive i rade zajedno, da obnove infrastrukturu i privredu u svojim zemljama, kao i međusobne odnose, da postanu atraktivno područje za strane investicije i uz grčku podršku kandiduju se za ulazak u Evropsku uniju, ističu zvaničnici helenske republike. Ali – dodaju – to nikako ne znači da Grčka namerava da preuzme ulogu lidera u regionu, već samo da promoviše politički okvir EU-a i uslove koje balkanske zemlje treba da ispune da bi se pridružile Uniji.

BeCEI

Znak grčkog predsedništva EU-a

Inspirisan je 45 vekova starom freskom otkrivenom na grčkom ostrvu Santorini. **Lasta**, vesnik proleća, simbolizuje novu eru u istoriji Evropske unije koja će započeti velikim proširenjem 2004. godine (kad će se, u Atini, održati i prva Olimpijada u novom milenijumu), zatim obnovu, mir, optimizam i nadu u zajedničku budućnost svih evropskih naroda. **Zvezde EU** okružuju pticu u letu, izražavajući ideju slobodne, ujedinjene i moćne Evrope. **Bela i plava boja** Grčke ujedinjuju duh ove zemlje sa “evropskom vizijom”. **Maslinova grančica** (ili venac) simbol je Olimpijade, sporta, plemenite utakmice i pomirenja među ljudima.

Podsticaj za strane investitore

Sredstvima Helenik plana u Srbiji će se graditi deonica puta na koridoru 10 od Vladičinog Hana do makedonske granice i dalekovod od Niša do Skoplja

PIŠE:
GORDANA LAZAREVIĆ

Grčka je imala i imaće i dalje važnu ulogu u stabilizaciji Balkana – krede je spoljne politike jedine balkanske države članice Evropske unije. Jedan od izraza takve orijentacije je i odluka grčke vlade i parlamenta sa početka 2002. godine da se

usvoji Nacionalni plan za ekonomsku obnovu Balkana. Za ekonomsku, socijalnu i institucionalnu obnovu država Jugoistočne Evrope u periodu od 2002. do 2006. godine izdvojiće se 550 miliona evra bespovratnih sredstava.

Srbija je po osnovu Ugovora o Petogodišnjem programu razvojne saradnje dobila pravo da koristi 232 miliona evra za finansiranje programa i projekata modernizacije infrastrukture, posebno u sektoru transporta i energetike, modernizaciji državne uprave i razvoju lokalne samouprave. Da bi se prebrodili problemi razvoja institucija civilnog društva, programom je predviđena podrška razvoju demokratskih institucija i saradnji paralamenata zemalja u regionu. Međutim, najviši kvalitet ovom programu daje izdvajanje sredstava za borbu protiv siromaštva i ekonomske nejednakosti. U tom cilju Program predviđa podršku razvoju obrazovanja, naučnog rada, kao i prekalifikaciji radnika koji rade u preduzećima koja moraju proći kroz duboku rekonstrukciju

kako bi povećala produktivnost, ekonomsku efikasnost i konkurentnost.

Od ukupnih sredstava Programa, sa 46 miliona evra podržaće se direktne proizvodne investicije u privatnom sektoru. Ovim sredstvima, u visini od 30 odsto, grčka vlada će sufinansirati privatne proizvodne investicije. Ovaj podsticaj mogao bi da pokrene investicioni ciklus vredan 150 miliona evra.

Osam predloga iz Srbije

Šta je do sada učinjeno na realizaciji ovog programa u Srbiji? Vlada Srbije predala je početkom novembra 2002. osam detaljno obrazloženih projekata za koje je procenjeno da zadovoljavaju ciljeve programa, ali i interese obeju država. Najvažniji projekat odnosi se na izgradnju deonice puta na koridoru 10, na deonici od Vladičinog Hana do makedonske granice. Zatim je predložena izgradnja 400-kilovatnog dalekovoda od Niša do Skoplja. Za finansiranje ova dva projekta predviđeno je 105 miliona evra iz grčkih izvora.

Od ostalih projekata predloženo je da se finansiraju razvoj i obnova hitne medicinske pomoći duž koridora 10, izgradnja stanova za socijalno ugrožene, obnova školskih zgrada, izgradnja trafo-stanice Vranje 2, rekonstrukcija odvoda otpadnih voda u rafineriji u Novom Sadu, razvoj tranzitnog i planinskog turizma i otklanjanje posledica bombardovanja u nacionalnom parku Kopaonik. Očekuje se da će i evropske finansijske institucije – Evropska investiciona banka i Evropska banka za

obnovu i razvoj – učestvovati u sufinansiranju izabranih projekata, a Evropska agencija za obnovu u finansiranju pripreme studija o ekonomskoj opravdanosti.

Republika Srbija je od svih zemalja korisnica sredstava Programa predložila najveći broj projekata. Međutim, druge zemlje su imale prednost u broju predloženih projekata iz privatnog sektora. To je sasvim razumljivo pošto imaju veliku prednost nad Srbijom – više od deset godina nesmetane saradnje. Naime, u Rumuniji i Bugarskoj grčki privatni preduzetnici investirali su u proseku oko 35 miliona dolara godišnje. Računica je prosta: kumulirana je velika masa kapitala koji teži da investira na dobro poznatom tržištu.

Oklevanje privatnih ulagača

Iako su obe vlade, pre svega objašnjavanjem načina finansiranja, nastojale da podstaknu privatni sektor u Grčkoj na investiranje u Srbiju, još se oseća oklevanje. Ekonomskim analitičarima dobro je poznato da privatni investitori ne vole politički uzavreću klimu, koja baca u zasenak sve uspehe u stabilizaciji cena, kursa, kao i poreske i druge investicione podsticaje koje garantuje Vlada Srbije.

Ministarstvo za ekonomske veze sa inostranstvom učestvovalo je nedavno na skupovima grčkih industrijalaca, kako bi podacima i primerima uspešnih investicija pokazalo da je Srbija dobro mesto za poslovanje i da ima dovoljno privlačnih projekata. Privrednu saradnju dveju zemalja olakšava postojanje ugovora o međusobnom podsticanju i zaštiti investicija, kao i o izbegavanju dvostrukog oporezivanja.

Takođe, očekuje se da će srpske i grčke banke dati dodatni podsticaj razvoju saradnje privatnog sektora. Komercijalna banka izrazila je spremnost da sufinansira projekte koje prihvati grčka vlada. Nacionalna banka Grčke, koja već posluje u Srbiji, takođe ima isti interes.

Projekat obnove Balkana je dugoročan. On treba da ostvari koherentan ekonomski prostor u Jugoistočnoj Evropi i postepenu integraciju Balkana u Evropsku uniju. Uloga Grčke u ovom procesu je ključna. Grčka danas važi za lokomotivu Balkana – jedina zemlja iz Jugoistočne Evrope koja pripada evropskom klubu politički značajnih zemalja i koja može s političkim kredibilitetom zastupati interese ovog regiona širom sveta. Grčka privreda beleži robustan rast, što je odraz njene sve čvršće integracije u EU a ujedno i jasna slika moguće pozitivne budućnosti balkanskih država povezanih i regionalno i sa Evropskom unijom.

Autorka je pomoćnica republičkog ministra za ekonomske veze Srbije sa inostranstvom i nacionalni koordinator Helenik plana

Koridor 10 i REBIS studija

Deonica Koridora 10 kroz Srbiju neće biti završena do početka Olimpijskih igara u Atini 2004. godine kako se očekivalo, izjavio je prošle nedelje Dragoslav Šumarac, ministar urbanizma i građevine u vladi Srbije. Izgradnja autoputa i prateće infrastrukture bi, inače, trebalo da uiposlji oko 22.000 radnika, a na održavanju i drugim poslovima, po dovršetku deonice, radiće bi do 120.000 ljudi.

Evropska investiciona banka (EIB) spremna je da investira oko 400 miliona evra u obnovu i izgradnju saobraćajne infrastrukture u Zapadnom Balkanu, saopštio je novinarima Miodrag Jocić, zamenik ministra saobraćaja i telekomunikacija Srbije, nakon povratka iz Luksemburga, gde su sredinom februara predstavnici pet zemalja ovog regiona upoznati sa Studijom za regionalnu balkansku infrastrukturu (REBIS). Među predloženih 120 projekata, trećina je iz naše zemlje.

Ne postoje “kapije” na ulazu Evropske unije

Pridruživanje Evropskoj uniji znači da svaki potencijalni kandidat prolazi kroz neophodne reforme, otvarajući tako sopstvenu kapiju za EU

Grčka je u januaru ove godine preuzela šestomesečno predsedavanje Evropskom unijom. Među najvažnijim prioritetima svoje spoljne politike u tom periodu istakla je podršku demokratizaciji, ekonomskom napretku i regionalnom povezivanju balkanskih zemalja i njihovom približavanju Evropskoj uniji. Na to se odnosi i naše prvo pitanje upućeno ambasadoru Grčke u Beogradu Mihalisu Spinelisu.

Gospodine Spinelis, koji su prioriteti grčkog predsedavanja EU-om u odnosu na Srbiju i Crnu Goru?

Mi smo uvek aktivno podržavali približavanje Srbije i Crne Gore evropskim i evroatlantskim strukturama. Kao predsedavajući Evropske unije, verujemo da Srbija i Crna Gora mora da bude osnovni činilac u ispunjavanju uslova i kriterijuma koje je postavila međunarodna zajednica i koji će ih približiti Evropskoj uniji. Primena Ustavne povelje, kao i primena Akcionog plana za unutrašnje tržište, čine neophodne uslove za napredak u Procesu stabilizacije i pridruživanja.

EU računa na snažnu zajednicu Srbije i Crne Gore, sa snažnim institucijama i jednim glasom u novom evropskom i evroatlantskom okruženju, čiji je zajednica Srbije i Crne Gore nerazdvojni deo. Dozvolite mi da na ovom mestu posebno naglasim da je potpuna i bezuslovna saradnja sa Haškim tribunalom neophodna da bi se ispunile međunarodne obaveze i potvrdila rešenost Srbije i Crne Gore da poštuje globalne vrednosti.

Takođe, mi smatramo da bi nova državna zajednica trebalo da pojača saradnju i napore za rešavanje niza važnih pitanja što je neophodan uslov za postizanje stabilnosti i demokratije. Tu spadaju borba protiv organizovanog kriminala, nelegalne trgovine, naročito ljudima, i borba protiv korupcije. Ova pitanja su, po našem mišljenju, među najvažnijima za ceo region jer tu postoji opasnost od prelivanja iz jedne zemlje u drugu i ugrožavanja celog regiona.

Što se Kosova tiče, čvrsto verujemo da je osnova za njegovu budućnost i dalje Rezolucija Saveta bezbednosti UN 1244/99, kao što se

potpuno slažemo da su “standardi pre statusa” dobra politika za Kosovo. Povratak interno raseljenih lica je među prioritarnim planovima grčkog predsedništva, takođe. Od suštinskog značaja je puno poštovanje suvereniteta, teritorijalnog integriteta i nepovredivosti granica Srbije i Crne Gore. Neprihvatljiv je bilo koji scenario ili izjava kojom bi se tražila izmena granica u regionu. Moramo da obezbedimo da miroljubivi saživot etničkih grupa jača, u korist multietničkog i multikulturalnog Kosova.

Kako predsedavanje EU-om utiče na vaše redovne obaveze u Beogradu?

Svako predsedavanje Evropskom unijom

nosi institucionalnu i političku odgovornost za sintezu različitih pogleda, kao i za nalaženje zajedničkih elemenata u pogledima partnera. Zato imam mogućnost da dnevno proveravam snažne osnove EU-a, koji se sastoje od zajedničkih načela i vrednosti i koji uobličuju našu politiku prema trećim zemljama i obezbeđuju jedinstven nastup.

Balkan je susedstvo Grčke i mi uvek osećamo odgovornost da približimo ovu oblast evropskom modelu. Predsedavanje nam pruža šansu da radimo više i dalje u ovom pravcu.

Zadovoljstvo mi je, zato, što tome mogu da doprinesem sa svog sadašnjeg mesta ambasadora Grčke u Srbiji i Crnoj Gori, pogotovo što sam ovde radio i ranije, pod uslovima drugačijim za vašu zemlju. Veoma je zanimljivo posmatrati napredak koji je otada učinjen i biti svedok radikalnih promena koje se trenutno odvijaju u vašoj zemlji.

Kako komentarišete to što se Grčka u našoj zemlji često vidi kao “kapija ka EU-u”, ali i kao ekonomski lider na Balkanu?

Balkan je, smatramo, sposoban da za sobom ostavi prošlost koja je prouzrokovala mnogo patnji, ali i veliko kašnjenje u razvoju regiona i blagodeti njegovih ljudi. Na bilateralnom nivou mi smo pokrenuli Helenik plan za rekonstrukciju Balkana, sa sumom od 550 miliona evra koja će biti dodeljena zemljama regiona u sledećih pet godina.

Pored ostalog, pokrenućemo Proces evropske integracije Balkana, novi politički model čiji je cilj poboljšanje dijaloga i regionalne saradnje i koji će naglasiti poseban odnos Evropske unije prema zemljama članicama Procesu stabilizacije i pridruživanja (PSP). Verujemo da će ova inicijativa uspostaviti nov politički forum, da će on PSP učiniti vidljivijim i politički ga dopuniti.

Dozvolite mi, ipak, da istaknem: pridruživanje Evropskoj uniji ne znači traženje kapija za ulaz. Pre je reč o tome da svaki potencijalni kandidat prolazi kroz neophodne reforme, otvarajući tako sopstvenu kapiju za EU.

BeCEI

Hrvatska je ostvarila znatan napredak u primeni Sporazuma o stabilizaciji i pridruživanju EU u prošloj godini, pokazuje izveštaj koji su na poslednjoj januarskoj sednici hrvatske vlade predstavili ministar za evropske integracije Neven Mimica i saradnici. Od planiranih 326 mera koje treba preduzeti do 2006. godine, lane je preduzeto 209 (bilo je predviđeno 229). Ispunjene su obaveze iz Memoranduma o liberalizaciji i olakšavanju trgovine u okviru Pakta stabilnosti (potpisani su sporazumi o slobodnoj trgovini sa zemljama JIE), usvojena Uredba o Carinskoj tarifi za 2003. godinu i potpisan Ugovor o pristupanju CEFTA. Osnovano je 14 radnih grupa za usklađivanje hrvatskog zakonodavstva sa *acquis communautaire*, kojima je obuhvaćeno 13 prioritetnih područja, i usvojen Nacionalni program za pridruživanje EU-u za 2003.

Usvojeni su ili su u postupku Zakon o konkurenciji, Zakon o državnim potporama, Zakon o javnim nabavkama, Zakon o zaštiti potrošača, Izmene i dopune Carinskog zakona i razni tehnički zakoni. Sklopljen je Okvirni sporazum između Evropske komisije i hrvatske vlade o učešću Hrvatske u programima pomoći EU-a, potpisan je Sporazum o finansiranju programa CARDS za 2001. godinu, vredan 60 miliona evra i CARDS za 2002. godinu, vredan 59 miliona evra, a Ministarstvo za evropske integracije izradilo je bazu podataka o završenim, tekućim i planiranim projektima koji se finansiraju sredstvima strane pomoći.

Novi komandant snaga EU-a u Makedoniji

Savet EU-a imenovao je nemačkog admirala Rajnera Feista za glavnokomandujućeg snaga EU-a u vojnoj misiji u Makedoniji. Snagama će, međutim, na terenu komandovati francuski brigadni general P. Maral. Tačan datum preuzimanja misije u Makedoniji od NATO-a još nije zvanično utvrđen, ali se predviđa da će to biti 1. mart. Brojčani sastav vojne misije EU-a u Makedoniji ostaće isti – 450 vojnika.

Pomoć, kohezija i nove granice Evrope: poziv na političke reforme

IZ IZVEŠTAJA EVROPSKE INICIJATIVE ZA STABILNOST, NOVEMBAR 2002

Kako se period obnove i stabilizacije približava kraju, Zapadni Balkan se suočava sa pretećom krizom socijalne i ekonomske dislokacije koja ugrožava neke od najvažnijih interesa Evropske unije u ovom strateškom regionu. Kriza je na pomolu upravo kada se postojeća evropska pomoć smanjuje i kada se zemlje regiona nalaze isključene iz procesa proširenja Evropske unije. Da region ne bi postao ostrvo nestabilnosti unutar evropskog projekta, postojeći instrumenti evropske politike moraju prerasti u istinsku i dugoročnu obavezu bavljenja hroničnim ekonomskim i socijalnim problemima regiona. Evropska unija trebalo bi da pošalje snažan signal zemljama Zapadnog Balkana da obećanje o evropeizaciji nije iluzija.

Samit Evropske unije, *Zagreb II*, planiran za jun 2003. godine pod grčkim predsedavanjem, idealna je prilika da se pošalje takav signal i trebalo bi da označi prekretnicu u odnosima između Evropske unije i Zapadnog Balkana:

- Evropska unija bi trebalo eksplicitno da najavi da njena posvećenost ekonomskoj i socijalnoj koheziji širom Evrope uključuje i Zapadni Balkan, te da je spremna da pomogne ovim društvima da održe korak sa novim članicama EU-a posle 2004.
- Proces stabilizacije i pridruživanja treba da se razvija tako da uključi politike ekonomske kohezije. Takva obaveza zahtevala bi dodatne napore kako Evropske unije tako i zemalja Zapadnog Balkana. Bilo bi potrebno reformisati metodologije i instrumente pomoći, kao i realokaciju postojećih finansijskih sredstava i ljudskih resursa.
- Svaka *buduća* pomoć Zapadnom Balkanu treba da bude pružena u skladu sa načelima razvoja, koji su osnova strukturalnih fondova Evropske unije: lokalno sufinansiranje, institucionalizovano partnerstvo između Komisije, nacionalnih i subnacionalnih organa vlasti, kao i efikasno višegodišnje programiranje razvojnih napora. Ova načela trebalo bi da se podjednako primenjuju u celom regionu od 2004. godine nadalje na rastući udeo pomoći Evropske unije. Ova načela ne bi trebalo da budu vezana za napredak pojedinih zemalja ka konačnom pristupanju EU-u.
- U finansijskom smislu, Unija bi trebalo da preuzme obavezu da se ukupna pomoć Zapadnom Balkanu neće *smanjiti* uporedo sa konsolidacijom političke stabilnosti i uspešnim završetkom rekonstrukcije. Podršku Zapadnom Balkanu treba zadržati na nivoima iz 2000. ili 2001. godine (oko 900 miliona evra godišnje). Za ovo postoje dva izvora: sredstva iz CARDS programa (za koja se trenutno planira smanjenje na 700 miliona evra u 2003. i na 500 miliona evra u 2005/6.); i od 2004. godine, oko 400 miliona evra godišnje od ukupno tri milijarde evra namenjene zemljama kandidatima u periodu pre priključenja – sredstva koja bi mogla biti dostupna nakon što postojeći kandidati postanu punopravni članovi.
- Da bi ovo ostvarila, Evropska unija trebalo bi da ponovo osmisli svoja postojeća institucionalna sredstva. Zemlje Zapadnog Balkana mogle bi doći pod nadležnost Direktorata za proširenje nakon 2004. godine. Takođe, posle 2004. Evropska agencija za rekonstrukciju mogla bi da bude transformisana u *Evropsku agenciju za razvoj*, sa drugačijim mandatom koji bi obuhvatio sve zemlje regiona. Pakt stabilnosti mogao bi da postane *Pakt zapošljavanja i kohezije*. UNMIK, kao stub Evropske unije na Kosovu, i Kancelarija visokog predstavnika u Bosni mogli bi da dobiju drugačije uloge. Alternativno, Unija bi mogla da okonča ove postkonfliktne inicijative i proglasi njihov uspeh u trenutku kada se region kvalifikuje za kategoriju kandidata za pretpriključenje.

http://www.esiweb.org/westernbalkans/showdocument.php?document_ID=40

Pomoć Evropske unije zemljama Zapadnog Balkana 2000-2006. CARDS budžet (izraženo u evrima)

	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006
Albanija	35	37	45				
BiH	101	104	72	63*	58*		
Hrvatska	22	60	59				
Makedonija	21	56	41				
Srbija/Crna Gora/Kosovo	650	385	350	305*	250*		
Ukupno	956	903	766	700	600	500	500*

* Procene su zasnovane na intervjuima sa zvaničnicima na Kosovu i u Bosni.

Od opustošene zemlje do lidera na Balkanu

Odlučujuća podrška unutrašnjoj političkoj i ekonomskoj konsolidaciji došla je prvo od SAD, a onda od EU-a

PIŠE:
MR SLOBODAN
G. MARKOVIĆ

Kao što je bila prva balkanska hrišćanska država kojoj su velike sile odlučile da daju punu nezavisnost 1832. godine i da je priznaju kao prvu modernu hrišćansku kraljevinu na Balkanu, tako je i u XX veku Grčka postigla sličan uspeh – kao jedina balkanska zemlja koja je uspjela da uđe u punopravno članstvo EEZ-a i EU-a. Od odlučujuće važnosti za ovakvo opredeljenje Grčke bila je činjenica da su u građanskom ratu (1946–1949) demokratske i prozapadne snage, uz prevashodnu podršku najpre Britanije a zatim SAD (od 1947), pobedile komunistički staljinistički pokret. Tako je Grčka, uz jedan prekid (tokom režima pukovnika), sve do devedesetih godina bila jedina demokratija na Balkanu. Međutim, celo desetleće borbi tokom četrdesetih godina, najpre protiv fašističke Italije i Trećeg rajha, a zatim u građanskom ratu, dovelo je do velikog pustošenja zemlje i do znatnog kašnjenja ekonomske obnove u odnosu na druge, ratom iznurene evropske zemlje. Grčka je ušla u pedesete godine opustošena i teško podeljena.

KARAMANLISOV DOPRINOS I SPORAZUM O PRIDRUŽIVANJU EEZ-U: U odnosima sa EEZ-om jedna ličnost novije grčke istorije odigrala je najveću i najzaslužniju ulogu. Bio je to Konstantin Karamanlis (1907–1998). Kao predsednik vlade Grčke (1955–1963), Karamanlis je uspeo da sa EEZ-om potpiše sporazum o pridruživanju 1962. godine, prvi te vrste koji je EEZ potpisao. Ovim sporazumom predviđeno je učlanjenje Grčke u EEZ do 1984, uz postepeno smanjivanje carinskih stopa. Sporazum je poništen nakon dolaska na vlast režima pukovnika 1967, a obnovljen posle pada ovog režima 1974. Tada je predsednik vlade Helenske republike ponovo postao Konstantin Karamanlis (do 1981), koji je reorganizovao desnicu u novu stranku – Novu demokratiju. On je bio najveći zastupnik učlanjenja Grčke u EEZ, smatrajući da će na taj način biti ojačan spolj-

nopolitički položaj Grčke i da će se nadomestiti praznina nastala napuštanjem oslonca na SAD, što je činilo osnovu spoljne politike Grčke od 1947. do 1974.

Dakle, motivi za učlanjenje Grčke za Karamanlisa su bili prevashodno spoljnopolitički. Njegovo geslo bilo je "Grčka pripada Zapadu", a učlanjenje u EEZ video je kao deo traganja za "organskim grčkim prisustvom na Zapadu". Pregovori o prijemu počeli su 1975. Karamanlis je iskoristio osećaj krivice u EEZ-u zbog pasivnog stava Zajednice prema režimu pukovnika, uspevši da ubrza učlanjenje Grčke. Pregovori su okončani potpisivanjem ugovora o pristupanju Grčke EEZ-u 28. maja 1979. Ugovor je počeo da važi 1. januara 1980, što znači da je Grčka član EEZ/EU-a preko 23 godine.

Ulazak Helenske republike u EEZ nije naišao na opšte odobravanje grčkog javnog mnjenja. Za režim pukovnika se u Grčkoj verovalo, a i danas se uglavnom veruje, da su ga dovele i održavale na vlasti SAD. Zato je omraza prema režimu pukovnika prešla na SAD, a preko SAD na NATO i, u manjoj meri, uopšte na zapadni svet. Netrpeljivost grčkog javnog mnjenja i većine medija prema SAD ima još dva važna uzroka. Američki izbor Turske za glavnog strateškog saveznika u istočnom Sredozemlju uvek je izazivao podozrenje u Atini. Osim toga, oslanjanje na SAD tokom pedesetih i šezdesetih godina bilo je toliko snažno da se nijedna važnija politička odluka nije mogla doneti bez pretходne saglasnosti ove velike sile, što je vređalo ponos Grka. Istovremeno, na zapadnoevropske države koje su ćutke prelazile preko kršenja ljudskih prava, hapšenja i progona, u vreme režima pukovnika, gledalo se kao na dvoilične i iskvarene.

ANDREAS PAPANDREU – PODRŠKA REFERENDUMU:

Javno mnjenje tražilo je alternativu, a ovakvim željama odazvali su se Panhelenski socijalistički pokret – PASOK i njegov vođa Andreas Papandreu (1919–1996). Papandreu

je u prvi plan istakao nacionalnu suverenost i nezavisnost, i borbu protiv uticaja velikih sila, posebno SAD. Kao vođa opozicije, Papandreu je oštro kritikovao pregovore Grčke da pristupi EEZ-u. Zahtevao je napuštanje NATO-a i zatvaranje četiri američke baze u Grčkoj, postavljene pedesetih godina. Pored toga, podržavao je pokret nesvrstanih pozivajući sve nesvrstane zemlje Sredozemlja da udruže snage protiv imperijalizma velikih sila.

Kada su se njegovi izgledi za dolazak na vlast povećali, Papandreu je, u proleće 1981, ublažio stav prema EEZ-u izjasnivši se za održavanje referenduma o grčkom pristupanju ovoj zajednici. Marksistička retorika prisutna u prvim godinama PASOK-a takođe je stavljena u drugi plan do izbora.

Papandreu je postao premijer Grčke 1981, ali od referenduma nije moglo biti ništa jer se na mestu predsednika nalazio vođa proevropskog opredeljenja u Grčkoj, Karamanlis (1980–1985), koji je bio nadležan za raspisivanje referenduma. Zato je Papandreu sada nastojao da izmeni neke članove ugovora o pristupanju EEZ-u, koji bi uzeli u obzir grčke posebnosti. Savet ministara i Evropska komisija primili su, u martu 1982, Grčki memorandum. Određeni zahtevi iz Memoranduma su prihvaćeni i to je ušlo u Integrisane sredozemne programe koje je Savet usvojio jula 1985.

Papandreu je brzo uvideo ekonomske prednosti članstva u EEZ-u, posebno kada je EEZ odobrio Grčkoj, 1982, godišnju pomoć od 800 miliona dolara za razvoj poljoprivrednih oblasti. Tako je EEZ nehotično podržao svog prvobitnog protivnika, jer je Papandreu zahvaljujući sredstvima EEZ-a obezbedio veću podršku u poljoprivrednim oblastima na izborima 1985. i 1989. godine.

Na kongresu PASOK-a 1984. godine Papandreu je zvanično odustao od napuštanja EEZ-a izjavivši da bi napuštanje Zajednice imalo štetne posledice po ekonomiju. Sada su se grčki naponi u EEZ-u usmerili na protivljenje

GRČKI PARLAMENT

francusko-nemačkim planovima o centralizaciji Zajednice i smanjenju prava članica da stavljaju veto. Grčka je postala aktivan član tzv. nezadovoljne trojke (Velika Britanija, Danska i Grčka). U Briselu je Papandreu i dalje izazivao nezadovoljstvo spoljnopoličkim ispadima. Mesto predsedavajućeg u EEZ-u, takođe, nije učinilo Papandreua popularnim, a Brisel je posebno naljutila njegova poseta generalu Jaruzelskom 1984. Na podršku PLO-u i drugim radikalnim arapskim organizacijama, takođe, nije se gledalo sa poverenjem. Zato ne čudi da je, nakon osmogodišnje vladavine PASOK-a, delimična pobeda Nove demokratije, juna 1989, i potpuna pobeda, aprila 1990, primljena sa olakšanjem u krugovima EEZ-a.

REFORMSKI STAVOVI MICOTAKISA: Reformski planovi vlade Konstantina Micotakisa, vođe Nove demokratije, za stabilizaciju grčke ekonomije, smanjivanje inflacije i privatizaciju neuspješnih državnih preduzeća naišli su na podršku EEZ-a. Ova vlada uspeła je da znatno obori inflaciju, ali je pala pri pokušaju da privatizuje OTE, državno preduzeće za telekomunikacije. Kada je postalo jasno da će privatizacija OTE-a značiti uvođenje strane upravljačke strukture, nekoliko poslanika napustilo je ND, a sindikati su, uz podršku PASOK-a, razvili aktivnu antivladinu kampanju protiv privatizacije državnih preduzeća, što je dovelo do prevremenih izbora i nove pobede PASOK-a.

Pobeda Papandreua (oktobra 1993) nije primljena sa simpatijama u Briselu. Nije bilo izvesno da li će ostareli grčki premijer, koji je ranije imao tešku operaciju srca, biti u stanju da vodi državu i da predsedava EEZ-om u prvoj polovini 1994. Ipak, ministar za evropske poslove Teodor Pangalos uspeo je da od grčkog predsedavanja EEZ-om napravi važne poene za PASOK. Skandali iz privatnog života Papandreua i pogoršano zdravlje premijera doveli su do mnogobrojnih ostavki u PASOK-u i do komešanja u partijskim redovima oko izbora naslednika. Tokom 1995. godine PASOK se našao na raskrsnici: da li da nastavi sa socijalnom retorikom ili da pokuša da reformama postigne standarde EEZ-a za ulazak u Evropsku monetarnu uniju – EMU.

Izborom Kostasa Simitisa, protivnika populističke struje u PASOK-u, za predsednika vlade (januara 1996) otvoren je put ka reformama, što je pozdravljeno u Briselu. Simitis je odmah popravio odnose sa SAD, koje je posetio aprila 1996. Pobedom na partijskom kongresu i na parlamentarnim izborima (septembar 1996) Simitis je konsolidovao svoju poziciju. Jedan od glavnih ciljeva ove vlade (1996–2000) bile su ekonomske reforme koje su vodile ka postizanju standarda za ulazak Grčke u EMU. Uve-

PREMIJER KONSTANTIN KARAMANLIS POTPISUJE UGOVOR O PRIDRUŽIVANJU GRČKE EEZ-U, 28. 5. 1979.

dene su mere racionalizacije i budžetske štednje što je izazvalo niz štrajkova, ali rezultat nije izostao: drahma je ušla u tzv. mehanizam evropskih valuta, marta 1998, a Grčka u EMU, 1. januara 2001.

Na spoljnopoličkom planu, izbor Jorgosa Papandreua (februara 1999) za šefa diplomatije značio je kontinuitet uspešne saradnje Atine i sa Briselom i sa Vašingtonom. Pokazalo se da grčke veze sa raznim državama i organizacijama na koje se gledalo sa podozrenjem u Briselu i Vašingtonu (Sirija, PLO, Srbija) mogu sada biti korisne. Veštım manevrisanjem između antiamerikanizma javnog mnjenja – koji je eksplodirao tokom intervencije NATO-a protiv SRJ, 1999. godine – i interesa Brisela i Vašingtona za posredničku ulogu Grčke u problematičnim regionima Balkana i Bliskog istoka, Papandreu i Simitis su uspeali da iz osnova izmene imidž grčke spoljne politike na Zapadu i da Grčku nametnu kao važnog sagovornika o balkanskim pitanjima.

DRUGI SIMITISOV MANDAT I PREDLOG ZA KIPAR:

Politika saradnje sa EU-om dovela je do još jednog krupnog spoljnopoličkog uspeha Grčke, tokom drugog mandata Simitisa (počev od 2000. godine), a to je odluka da se Kipar pozove da postane član EU-a. Time problem podeljenog ostrva postaje i problem Unije, a ne više samo Grčke, Turske i Kipra, što će dati podstrek naporima za ujedinjenje ovog ostrva.

Grčko iskustvo u EEZ-u i EU-u pokazuje

niz posebnih odlika. Uz Britaniju i Dansku, Grčka je retka članica u kojoj javno mnjenje nije naročito oduševljeno članstvom u EU-u. Antizapadni stav većine medija, takođe, nije bio od pomoći proevropskim strujama u grčkom političkom životu. U ekonomskom pogledu, posebno u poslednjem desetleću, članstvo u EU-u doprinelo je konsolidaciji privrede, a životni standard je znatno poboljšán, što je isto tako i rezultat opsežne američke pomoći u prethodnim decenijama. Grčka je takođe retka članica EU-a koja je, po više pitanja, dobila posebne ustupke od EEZ-a.

Najveća prednost grčkog učlanjenja u EU tek počinje da se ocrtava. Sa bruto nacionalnim proizvodom većim od svih ostalih balkanskih zemalja zajedno, Grčka se nameće, nasuprot nekim domaćim željama, kao neprikosnoveni ekonomski lider na Balkanu. Aktivna spoljna politika i dalje oslanjanje na Brisel, kao i realizacija Helenskog plana za obnovu Balkana, samo bi još više mogli da istaknu ulogu Helenske republike u jugoistočnoj Evropi. Na putu od opustošene zemlje, ranih 50-ih godina prošlog veka, do regionalne ekonomske sile na početku XXI veka, Grčkoj je od najveće pomoći bilo spoljnopoličko usmerenje na Zapad: na SAD tokom pedesetih i šezdesetih godina i na EEZ/EU od 1974. do 1981, kao i od 1996. nadalje.

Autor je istraživač Instituta za evropske studije i član Centra za razvoj Srbije

Hronologija evro-balkanskih integracija

Pripremio: **ZORAN SKOPLJAK**

Januar 2003.

1. januar

- Grčka preuzela šestomesečno rotirajuće predsedništvo EU-a.
- U Bosni i Hercegovini policijska misija EU-a (EUPM) zamenila misiju UN-a.

3. januar

- EU uplatio prvu tranšu bespovratne pomoći Jugoslaviji u iznosu od 30 miliona evra.

13-15. januar

- Šef grčke diplomatije Jorgos Papandreu na turneji po Zapadnom Balkanu posetio Skoplje, Zagreb, Beograd, Prištinu, Sarajevo i Sofiju. Pohvalivši Hrvatsku za uspešne reforme, on je izjavio da bi ona mogla da "uhvati priključak" za ulazak u EU 2007. godine, ali će saradnja sa Haškim tribunalom i povratak izbeglica biti ključni. U razgovorima sa zvaničnicima Srbije i Crne Gore Papandreu je izrazio nadu da će Ustavna povelja biti ubrzo usvojena kako bi Evropska komisija pristupila izradi studije o izvodljivosti za Sporazum o stabilizaciji i pridruživanju EU-u i istakao da se i od Beograda očekuje puna saradnja sa Haškim tribunalom.

15. januar

- U Sofiji je potpisan usaglašen tekst sporazuma o slobodnoj trgovini između SRJ i Bugarske.
- U Beogradu je u SMIP-u formirana mešovita radna grupa sa ciljem da Srbija i Crna Gora dospeju na "belu listu" zemalja za čije državljanine nije potrebna šengenska viza.

16. januar

- U Beogradu je održan sastanak političkih direktora ministarstava inostranih poslova država članica Procesu saradnje zemalja Jugoistočne Evrope.

17. januar

- Ustavna komisija je usvojila tekst Zakona za sprovođenje Ustavne povelje.
- Bugarska ukinula preostale ekonomske sankcije SRJ uvedene 1998, osim onih za bivše predsednike Miloševića i Milutinovića i još sedam funkcionera bivšeg režima.

21. januar

- Prilikom posete Berlinu, hrvatski premi-

jer Ivica Račan izjavio da će Hrvatska u toku februara 2003. godine istaći zahtev za punopravno članstvo u EU.

24. januar

- Posmatračka misija EU-a povukla se iz opštine Medveđa nakon skoro dve godine.

27. januar

- Skupština Srbije usvojila je Ustavnu povelju državne zajednice Srbije i Crne Gore i Zakon za njeno sprovođenje.
- Delegacija SRJ učestvovala je na zasedanju Generalne skupštine Saveta Evrope u Strazburu. Nije bilo rasprave o prijemu Srbije i Crne Gore u tu organizaciju.
- Ministarski savet EU-a ocenio je kao pozitivan napredak u donošenju Ustavne povelje Srbije i Crne Gore, preporučio parlamentima da je što pre usvoje i pozvao na što skorije usvajanje Akcionog plana o unutrašnjem tržištu. Pozdravljen je i odlazak bivšeg predsednika Srbije Milana Milutinovića u Hag, ali je istaknuto da saradnja SRJ sa Tribunalom i dalje nije dovoljna.

28. januar

- Na sastanku Kancelarije savezne vlade za pridruživanje EU-u i predstavnika EU-a razmotren je izveštaj Unije o pravosuđu i unutrašnjim poslovima.

29. januar

- Skupština Crne Gore usvojila je Ustavnu povelju i Zakon za njeno sprovođenje.

31. januar

- Predsednik Evropske komisije Romano Prodi proglasio je u Tirani zvaničan početak pregovora EU-a i Albanije o Sporazumu o stabilizaciji i pridruživanju.
- Komesar Evropske komisije za proširenje Ginter Ferhojgen u Ankari je izjavio da bi Turska do 2005. mogla da počne pregovore o punopravnom članstvu u EU.

Februar 2003.

4. februar

- Skupština SRJ usvojila je Ustavnu povelju i Zakon za njeno sprovođenje.

BERLIN, 15. FEBRUAR: ŠIROM EVROPSKE UNIJE LJUDI PROTESTUJU PROTIV RATA U IRAKU

- Delegacija Evropskog parlamenta, koju je predvodila Doris Pak, u Zagrebu podržala nameru Hrvatske da istakne kandidaturu za punopravno članstvo u EU.

6. februar

- Havijer Solana je u Beogradu razgovarao sa najvišim zvaničnicima Srbije i Crne Gore i ohrabrio ih da rade na primeni ustavnog akta i brzoj harmonizaciji unutrašnjeg tržišta.

10. februar

- Ambasadori zemalja EU-a u BiH upozorili da dalja integracija u EU zavisi od uvođenja jedinstvenog carinskog sistema i poreza na dodatu vrednost na državnom nivou.

17. februar

- Na vanrednom zasedanju Evropskog saveta u Briselu prevaziđene su podele unutar EU-a u vezi sa iračkom krizom. Šefovi država i vlada članica EU-a zaključili su da su Ujedinjene nacije nadležne za rešavanje i da "rat nije neizbežan" ako režim u Bagdadu ispuni svoju obavezu potpunog uklanjanja zabranjenog oružja za masovno uništavanje.

Autor je član Upravnog odbora

Centra za razvoj Srbije

I prijatelji i partneri

Struktura privredno-poslovnih veza dveju zemalja ukazuje na strateški interes Grčke da privreda Srbije, kao i čitavog regiona, bude što jača

Grčka je još sredinom osamdesetih postala jedan od važnijih ekonomskih partnera Srbije. Postoji više razloga za to, a među najvažnijima su sledeći: Grčka je (geografski) nama najbliža članica Evropske unije; ona je ekonomski najsnažnija zemlja u Jugoistočnoj Evropi; dosta su jake kulturne i civilizacijske veze između dva naroda; Srbija je veoma zavisna od uvoza, dok je Grčka poznata po razvijenosti svoje trgovine i saobraćaja; grčka letovališta su najčešća turistička destinacija srpskih turista, što donosi obimne prihode, odnosno rashode u bilansu plaćanja....

Sve to održava i podstiče čvršću, obimniju ali i kvalitetniju saradnju dveju zemalja, koja je prevazišla odnose uvožno-izvoznih transakcija i turističke potrošnje i proširena je kapitalnim investicijama i zajedničkim ulaganjima, tehničkom saradnjom kompanija i obrazovnih institucija i drugim oblicima saradnje na visokom nivou.

Direktne investicije

Nakon političkih promena u Srbiji, Grčka je jedna od zemalja koja je pokazala najveće interesovanje za pomoć i investiranje u našu privredu. U početku je bila u pitanju isključivo humanitarna pomoć, da bi, sa povoljnijim ekonomskim razvojem u Srbiji, ubrzo poraslo interesovanje za direktne investicije.

Oko 230 firmi iz Grčke investiralo je od početka devedesetih u Srbiju i ukupna vrednost otpočetih projekata je preko 1,2 milijarde evra. Na ovaj način osnovano je 150 preduzeća sa zajedničkim kapitalom i 80 preduzeća koja su u potpunosti u vlasništvu grčkih privatnih i pravnih lica. Iz tog perioda najznačajnija investicija je kupovina dela akcija Telekom Srbija (OTE je investirao 675 miliona DM i time postao vlasnik 20 odsto ovih akcija). U početak proizvodnje i distribucije bezalkoholnih pića (koka-kola, sprajt i dr.) firma 3E (IBP) investirala je 48 miliona dolara. Vredni su i projekti Delta sladoledi (investicija od preko 30 miliona dolara), Intracom (investicija od 18 miliona dolara u sistem

javne telefonije) i Mytilineos Group koja je investirala u Trepču i Bor.

Prema proceni grčkog ministarstva inostranih poslova, kroz ove investicije kreirano je 20 hiljada novih radnih mesta. Prema istom izvoru, u periodu od 1997. do 2001. godine ukupan iznos razvojnih kredita i donacija odobrenih Srbiji i Crnoj Gori dostigao je vrednost od 63,54 miliona evra (od kojih su oko 19 miliona evra bile donacije).

Iako početkom devedesetih nije zabeleženo mnogo grčkih kompanija koje su radile u bivšoj Jugoslaviji, dve trećine njih poslovale su upravo u Srbiji.

U poslednje dve godine bilo je više direktnih investicija grčkih preduzeća u Srbiju i Crnu Goru. Navešćemo pet najvažnijih.

1. Cementara "Kosjerić" prodana je firmi Titan za 35,5 miliona evra. Grčki investitor se obavezao da će uložiti dodatnih 29,7 miliona u modernizaciju i proširenje kapaciteta, kao i da će odvojiti 4,4 miliona evra za socijalni program.

2. Veropulos, lanac supermarketa Vero, uložio je deset miliona evra u svoj prvi prodajni objekat u Beogradu, površine oko 12.000 kvadratnih metara. To je deveta najveća investicija u Srbiji u 2002. godini.

3. Hellenic Sugar je kupio dve šećerane (u Žablju i nedavno u Crvenki), ali je najavio da je zainteresovan za još neka preduzeća. Šećeranu u Žablju platio je 1,1 milion evra (planirane investicije vredne su nešto više od milion evra, a socijalni program 7,98 miliona evra).

4. Hellenic Petroleum kupio je Jugopetrol Kotor, što je bila najveća investicija u Crnoj Gori prethodne godine. Ukupna vrednost te investicije prelazi 100 miliona evra.

5. Alumil Milonas, najveći grčki proizvođač aluminijuma, osnovao je preduzeće Alumil Yu Industry. Ukupna vrednost investicije je deset miliona evra i ugovor je potpisan sa opštinom Stara Pazova. Izgradnja fabrike trajaće tri godine.

Bilo je još nekoliko grčkih firmi koje su učestvovala u procesu privatizacije u Srbiji (recimo u kupovini Tekstilne industrije "Vranje"). Hellenic Petroleum je pokazao interesovanje i za privatizaciju Beopetrola, u kojoj bi učestvovala i firma EKO, takođe zainteresovana za otvaranje jednog broja benzinskih pumpi u Srbiji.

Finansijske institucije i konsultantske kuće

Najbolji dokaz da se očekuje dalja ekspanzija ekonomske saradnje, trgovine i investicija između naših dveju zemalja jeste dolazak više grčkih banaka u Srbiju, čemu treba dodati i intenzivnu saradnju Beogradske i Atinske berze (projekat je podržala vlada Grčke sa 1,8 miliona evra), kao i sve veće prisustvo grčkih konsalting firmi

i advokatskih kancelarija.

U Srbiji su već počele da razvijaju mrežu svojih poslovnica vodeće grčke banke, kao što su Nacionalna banka Grčke i Alfa banka, dok je Euro banka uložila svoj kapital u kupovinu dela kapitala Post banke. Očekuje se i učešće Interamerikansa u finansijskom sektoru Srbije i Crne Gore. Sasvim je izvesno da su ove banke uočile potencijal srpskog tržišta, kao i potrebe svoje privrede koja se sve više okreće ovdašnjim privrednicima, za šta su neophodne garancije i krediti za što brže i sigurnije obavljanje poslova.

Infrastrukturni projekti i donacije

Sa rađanjem panevropskih mreža u oblasti energije, telekomunikacija i saobraćaja nastale su i razvijaju se mnogobrojne inicijative i projekti od važnosti ne samo za naše dve zemlje već i za čitav region. Grčka svoju pomoć regionu (i našoj zemlji) realizuje pre svega kroz Program ekonomske obnove Balkana.

Od petooktobarskih promena do danas, inače, ukupna pomoć upućena iz Grčke dostigla je vrednost od oko 20 miliona dolara (završeni projekti iznose 16,84 miliona, dok projekti koji su u toku vrede 2,89 miliona dolara). Ukupna vrednost projekata koji su pripremljeni i koji čekaju na realizaciju vrede oko 184 miliona dolara (ovi projekti uključuju i fondove iz Helenik plana).

Spoljnotrgovinska razmena

Ukupan uvoz proizvoda SRJ u 2002. godini bio je vredan 6,32 milijarde dolara, od čega uvoz proizvoda iz Grčke 169 miliona dolara. To znači da je na Grčku otpalo 2,67 odsto ukupnog jugoslovenskog uvoza, čime je ona zauzela 11. mesto na listi najznačajnijih zemalja u uvozu. Uvoz iz Grčke je 2001. godine iznosio 218 miliona dolara, što znači da je lane zabeležen pad od 22,4 odsto.

Ukupan izvoz SRJ u 2002. godini bio je vredan 2,27 milijardi dolara, a izvoz u Grčku 83 miliona dolara (3,65 odsto), što je pozicioniralo ovu zemlju na 7. mesto najvažnijih izvoznih odredišta za srpske proizvode. Izvoz u Grčku porastao je u odnosu na prethodnu godinu za 31,7 odsto (u 2001. godini bio je 63 miliona dolara), dok je ukupan izvoz SRJ povećan za 19,5 odsto.

Značaj Grčke kao spoljnotrgovinskog partnera naše zemlje još je veći kad se uključe i međusobno realizovane usluge, ali analiza njihovog uticaja nije urađena zbog nepotpunih podataka za 2002. godinu. S druge strane, treba istaći da je i čitav naš region – Jugoistočna Evropa – veoma važan za Grčku jer se nešto više od petine njene spoljnotrgovinske razmene realizuje upravo s našim regionom, pri čemu Grčka beleži znatan suficit.

BeCEI

Pojmovnik EU i evropskih integracija

Predsedništvo EU-a: U Evropskoj uniji postoji više predsedništava (predsednik Saveta ministara, Evropskog saveta, Evropske komisije, Evropskog parlamenta, Evropskog suda pravde), ali kad se kaže predsedništvo Evropske unije (*EU presidency*), misli se na državu članicu EU-a koja predsedava Savetom ministara. Predsedavajući EU-a koordinira rad svih članica, nastupa u njihovo ime, rukovodi zajedničkom spoljnom i bezbednosnom politikom, pokreće zajedničke inicijative.

Savet ministara (*Council of Ministers*, nekad se naziva i *Savetom EU-a*) čine ministri spoljnih poslova država članica i direktno predstavlja vlade država članica, odlučuje o važnim pitanjima, brine se o zaštiti interesa EU-a i usklađenosti nacionalnih sa zajedničkom politikom Unije. Predsedništvo Saveta menja se svakih šest meseci, odnosno traje od početka januara do kraja juna i od početka jula do kraja decembra svake godine. Alfabetički red je ranije bio odlučujući u utvrđivanju redosleda zemalja, ali više nije. Bar jednom u toku šestomesečnog mandata država-predsedavajući EU-a je i domaćin Evropskog saveta (sledeći će biti održan krajem juna u Solunu).

Evropski savet (*European Council*) čine predsednici država ili vlada zemalja članica EU-a, koji određuju strateške pravce razvoja Unije. Njega, naravno, ne treba mešati sa **Savetom Evrope** (*Council of Europe*), koji je zasebna međunarodna organizacija u odnosu na EU, sa sedištem u Strazburu, osnovana 1949.

Trojka (*Evropska trojka*) oblik je međunarodnog delovanja EU-a. Trojku su ranije činili predstavnici aktuelnog, prethodnog i budućeg predsedavajućeg EU-a. Amsterdamski ugovor predvideo je da trojka sprovodi tzv. zajedničku spoljnu i bezbednosnu politiku i obično se koristi u diplomatskim i političkim misijama u odnosima sa trećim zemljama. Trojku sada čine tekući i sledeći predsedavajući EU-a, visoki predstavnik (tj. generalni sekretar Saveta ministara), kao i predstavnik Evropske komisije.

Evropa na mreži

Pripremila: **BILJANA DAKIĆ**

U ovom broju izdajamo sajtove koji predstavljaju i jačaju veze između Evropske unije i Jugoistočne Evrope:

Grčko predsedništvo EU-a: Došavši po četvrti put na kor-milo EU-a od svog pristupanja 1981. godine, Grčka je u januaru 2003. pokrenula trojezičnu prezentaciju, www.eu2003.gr. O važnosti koju Grčka pridaje Zapadnom Balkanu i njegovoj evropskoj perspektivi može se pročitati na sajtu *Grčka danas*, www.greece.gr uz ostale brojne informacije o ovoj zemlji. Aktivnosti i publikacije instituta *Helenska fondacija za evropsku i spoljnu politiku*, www.eliamep.gr svakako približavaju region Evropi.

Evro-balkanske inicijative: Portal *JIE Online*, www.south-eastern-europe.org ima za cilj stvaranje virtuelne mreže nevladinih organizacija iz sedam zemalja u regionu. Uz obilje vesti, linkova i informacija o pojedinim zemljama, medijima i inicijativama, daje i makroekonomske analize, podatke o procesima rekonstrukcije i razvoja, o evropskoj integraciji i proširenju EU-a. Frankofonski balkanski portal *Balkanski kurir* nalazi se na adresi www.balkans.eu.org i pokriva 11 zemalja (tu su i Grčka, Slovenija, Hrvatska i Moldavija). Italijanska *Balkanska opservatorija*, www.osservatorio-balcanti.org zalaže se za human, demokratski i održiv razvoj u Jugoistočnoj Evropi i pruža mogućnost pretrage po zemljama (ukupno 8) i po tematskim celinama.

Internet bilteni: Univerzitet u Ljubljani i austrijski *Kultur-Kontakt* pokrenuli su bilten namenjen za saradnju u obrazovanju u devet zemalja Jugoistočne Evrope www.see-edu-coop.net. On predstavlja tzv. *Graz proces* i Radnu grupu za obrazovanje i omladinu Pakta stabilnosti. U oblasti ljudskih prava preporučujemo grčki sajt *Ljudska prava na Balkanu*, www.greekhelsinki.gr kao i bilten i izveštaje nemačkog *Evropskog centra za pitanja manjina*, www.ecmi.de.

Autorka je predstavica Pax Christi Holandija u Srbiji i Crnoj Gori

Центар за развој Србије
Center for Development of Serbia

Beogradski centar za evropske integracije (BeCEI) okuplja domaće i strane stručnjake koji se bave istraživanjima, obrazovanjem i izdavaštvom u oblasti političkih, bezbednosnih i ekonomskih reformi, neophodnih za evropske integracije naše zemlje.

info@becei.org, www.becei.org

Kontakt: dr Jovan Teokarević, direktor

Centar za razvoj Srbije (CRS) ima za cilj demokratski, ekonomski i kulturni napredak Srbije. Kroz različite programe Centar promovira demokratske vrednosti, izgradnju i jačanje institucija demokratskog društva, unapređenje zaštite ljudskih prava i razvoj tržišne privrede i preduzetništva.

crs@eunet.yu, www.razvojsrbije.org.yu

Kontakt: Zoran Skopljak, član Upravnog odbora

Pax Christi Holandija je deo međunarodnog mirovnog pokreta *Pax Christi International*, sa sedištem u Briselu. Zalaže se za dijalog i rešavanje konflikata, ljudska prava i demokratiju. Program u Srbiji i Crnoj Gori usmeren je na podršku projektima civilnog društva i približavanje Evropskoj uniji.

pax.fry@yubc.net, www.paxchristi.nl

Kontakt: Biljana Dakić, predstavnik za Srbiju i Crnu Goru

Mesečnik "Evropski forum" je redovni dodatak nedeljnika "Vreme", a zajedničko je izdanje tri nevladine organizacije:

Beogradskog centra za evropske integracije, Pax Christi Holandija i Centra za razvoj Srbije.

Urednici: Aleksandra Mijalković i dr Jovan Teokarević

Adresa: Narodnog fronta 68/I, 11000 Beograd, SR Jugoslavija

Tel/fax: 011-646-025, **e-mail:** info@evropskiforum.net, www.evropskiforum.net

Ovaj broj je objavljen uz finansijsku pomoć Pax Christi Holandija i Biroa za štampu Ambasade Grčke u Beogradu

Oblikovanje i priprema: Ivan Hrašovec, **Grafički Centar Vreme**, **Štampa:** Rotografika, Subotica